

بحران سنت مدرنیته

نگاهی به کتاب «نقطه‌های آغاز در ادبیات روشن‌فکری ایران»

ترانه اسماعیلی

ادبیات ایران با سیطره مدرنیته دستخوش دگرگونی‌های جدی شده است. مفاهیم نوین مانند ادبیات مضاف، نقد ادبی و ادبیات فولکلوریک، ادبیات کلاسیک ایران را نزد جوانان با چالش روبه‌رو کرده است. انتشار کتاب و مقالات گونه‌گون در حوزه ادبیات مضاف می‌تواند به گسترش نقد ادبی و ادبیات عامه‌پسند پذیرفته شده «نسل زد» کمک شایانی بکند. ادبیات مضاف، مفهوم مغفول جامعه علمی ایران است. نبود نظریه‌پردازی ملی و میهنی در مباحث توسعه سیاسی و اجتماعی ناشی از بی‌توجهی با ادبیات مضاف است. کتاب «نقطه‌های آغاز در ادبیات روشن‌فکری ایران» نوشته دکتر سیدحسن فاضلی، تدوین حسن خوش‌چشم آرانی با تقریظ حکیمانه استاد سیدحسن امین و همکاری انتشارات چاپخش منتشر شد. مولف، م‌دوین، م‌ق‌رظ و ناشر کتاب یادشده برآنند که ادیبان و خوانندگان را به موضوع ادبیات مضاف توجهی شایسته دهند.

ادبیات مضاف بن‌مایه فلسفه مضاف است. برون‌رفت از کاستی‌های نوشتاری درخصوص مباحث توسعه سیاسی و اجتماعی، نقد ادبی و تحلیل ادبیات فولکلوریک ضروری است که ادبیات مضاف گسترش یابد. نویسندگان کتاب «نقطه‌های آغاز در ادبیات روشن‌فکری ایران» باور دارند ادبیات ایران از گذشته تاکنون مروج سنت و مخالف مدرنیته بوده است. پرواضح است که ملاحظات سنتی، راه توسعه را ناهموار می‌کند.

یگانه بحران موثر ایران بحران سنت‌مدرنیته است. کتاب یادشده تسهیم درست و منطقی از عوامل و ابزار تجددطلبی در دو‌یست ساله گذشته ارائه می‌دهد. فصول چهارگانه کتاب به شرح زیر تدوین شده است: فصل نخست کلیات، فصل دوم آرای میرزا فتحعلی آخوندزاده، فصل سوم آرای میرزا ملکم‌خان، فصل چهارم آرای میرزا عبدالرحیم طالبوف. کتاب «نقطه‌های آغاز در ادبیات روشن‌فکری ایران» سبک نوینی از مطالعه بین‌رشته‌ای را در حوزه علوم انسانی معرفی کرده است که خوانندگان

از مطالعه آن پشیمان نخواهند شد؛ زیرا مفاهیم پذیرفته شده روشن‌فکران امروزیین رابطه تنگاتنگی با روشن‌فکران گذشته دارد. مباحث روشن‌فکران امروزیین عبارت است از علل برتری تمدن غرب بر تمدن شرق، مناظره‌های علم و دین یا دانشگاهیان و حوزویان، مسائل نوظهور در علوم انسانی به‌ویژه حوزه ادیان و... برای پاسخ به اشکال‌های مطرح در مباحث یادشده، شناخت تاریخ و ادبیات روشن‌فکری ایران لازم است.

ادبیات ایران با سیطره مدرنیته دستخوش دگرگونی‌های جدی شده است. مفاهیم نوین مانند ادبیات مضاف، نقد ادبی و ادبیات فولکلوریک ادبیات کلاسیک ایران را نزد جوانان با چالش روبه‌رو کرده است؛ برای برون‌رفت از کاستی‌های نوشتاری درخصوص مباحث توسعه سیاسی و اجتماعی، نقد ادبی و تحلیل ادبیات فولکلوریک ضروری است که ادبیات مضاف گسترش یابد. نویسندگان کتاب «نقطه‌های آغاز در ادبیات روشن‌فکری ایران» باور دارند ادبیات ایران از گذشته تاکنون مروج سنت و مخالف مدرنیته بوده است. تهران در دوره قاجار پایتخت سیاسی ایران شد که غلبه اندیشه‌های صوفی‌گری و اخباری‌گری مانع جدی توسعه سیاسی، اقتصادی و اجتماعی شد. تبریز در دوره قاجار پایتخت فرهنگی و محل زندگی و حکومت‌داری ولی عهد پادشاهان قاجار بود. ورود اندیشه‌های و نمودهای فرهنگی تمدن غرب پس از شکست‌های نظامی ایران در دوره ولیعهدی عباس‌میرزا شکل گرفت و ایده فرستادن دانشجویان به خارج کشور عملیاتی شد. پرواضح است که ملاحظات سنتی راه توسعه را ناهموار کرد و تقلید از فرهنگ غرب و القای آن به جامعه جایگزین اندیشه‌های عباس‌میرزا شد که در آغاز جوانی درگذشت، به قهقرا رفت و این دیوار بنای توسعه ایران کج چیده شد و شوربختانه هنوز هم به صورت کج ادامه داده می‌شود. برای توسعه کشور دو مساله اساسی لازم است: اصلاحات و بازدارندگی.

عباس‌میرزا تشخیص و تجویز درستی داشت؛ ولی نسخه او را فرزندان و جانشینانش اجرا نکردند. ناگفته پیداست که نتوانستند انجام دهند چون واژگان استبداد و انحصار داخلی و انتقام از دشمنان، مانع ظهور مسائل توسعه در ایران شد و اکنون هم ادامه دارد. یگانه بحران موثر ایران بحران سنت مدرنیته است. کتاب یادشده تسهیم درست و منطقی از عوامل و ابزار تجدیدطلبی در دو‌یست ساله گذشته ارائه می‌دهد.

فصول چهارگانه کتاب به شرح زیر تدوین شده است: فصل اول کلیات، فصل دوم آرای میرزا فتحعلی آخوندزاده، فصل سوم آرای میرزاملکم خان، فصل چهارم آرای میرزا عبدالرحیم طالبوف. کتاب «نقطه‌های آغاز در ادبیات روشن‌فکری ایران» سبک نوینی از مطالعه بین‌رشته‌ای را در

حوزه علوم انسانی معرفی کرده است که خوانندگان از مطالعه آن پشیمان نخواهند شد؛ زیرا مفاهیم پذیرفته شده روشن‌فکران امروزی را رابطه تنگاتنگی با روشن‌فکران گذشته دارد. مباحث روشن‌فکران امروزی عبارت است از علل برتری تمدن غرب بر تمدن شرق، مناظره‌ها علم و دین یا دانشگاهیان و حوزویان، مسائل نوظهور در علوم انسانی به‌ویژه حوزه ادیان و... برای پاسخ به اشکال مطرح در مباحث یادشده، شناخت تاریخ و ادبیات روشن‌فکری ایران لازم است که با مطالعه این کتاب به آن دست می‌یابید.

مجموعه کتابخانه‌ها 1403 3 جلدی